

Jan Bítus 2/

Posudek oponenta

Pavel Horák, Politické představy Bohumila Laušmana – příběh demokratického socialisty, Rigorózní práce FF UK, 2010, 234 str.

Pavel Horák se věnoval svému tématu s nevšedním zaujetím, systematicky a dlouhodobě. Promítl to zejména do shromáždění pramenné základny, která jak z hlediska archivního výzkumu, tak z hlediska shromáždění dalších druhů historických pramenů nesporně přesahuje běžný standard. V úvodu, v němž přesně vymezuje svoje pojetí politické biografie Bohumila Laušmana, provádí také příkladnou kritiku použité pramenné základny a rozsáhlého využití literatury memoárového charakteru, soudobé knižní publicistiky, jakož i odborných monografií a studií. K úspěšnému zvládnutí tématu ovšem významně přispělo i to, že se Pavel Horák zevrubně seznámil s politickým vývojem Československa, a v jeho rámci zejména s úlohou hlavních politických stran a zvláště sociální demokracie, jejímž čelným funkcionářem se Bohumil Laušman postupně stal. Horákovo pojetí politické biografie Laušmana není také pouze příspěvkem k charakteristice této rozporuplné osobnosti, která nabízí „zjizvenou morální tvář“ českých politiků poloviny 20. století, ale je významným příspěvkem i k poznání dějin sociální demokracie jako politické strany, kterou vzestupy a pády rovněž zásadně charakterizují.

Vnitřní členění práce prozrazuje suverénní orientaci autora nejenom ve znalosti osobnostních peripetií Bohumila Laušmana, ale reaguje na téměř všechny významné podněty zápasem na obranu československé demokracie před Mnichovem počínaje, a obrazem pouónorového československého exilu konče. Chronologické dělení do sedmi hlavních kapitol pokládám za výstižné, zdůvodněné a nemám k němu výhrady. Následující poznámky k jednotlivým kapitolám mají píše charakter podnětů k dalšímu bádání a event. i podnětů k přípravě textu pro publikování, za něž se vřele přimlouvám. K Laušmanově činnosti v národní straně práce za druhé republiky se nabízí možnost prozkoumat, proč v relativně nesvobodných podmínkách zaznamenávají policejní relace poněkud jiný obraz jeho vystupování, než oficiální postoje, které sděloval veřejně nebo v tisku. Na str. 69 se píše, že vedení KSČ 5. ledna 1943 schválilo rezoluci, ve skutečnosti se jedná o to, že KSČ přijala rezoluci exekutivy Komunistické internacionály, ale podstatné je, jak tento fakt vztáhnout k popsanému průběhu jednání mezi Laušmanem a vedením KSČ, které předtím proběhlo. Na str. 76 bych doporučil věnovat více pozornosti okolnostem přípravy a rozboru „májového manifestu“ z roku 1943, a to z hlediska budoucí cesty k vytváření „Bloku“. Při charakteristice postojů exilové sociální demokracie by snad přece jen více pozornosti bylo zapotřebí věnovat

postojům národních socialistů a v návaznosti na to se pak lépe objasní i postoje sociální demokracie v procesu vzniku a fungování „Bloku“. Ke str. 88 poznamenávám, že Beneš po rozhovorech v Moskvě v prosinci 1943 už věděl, že komunistická strana zůstane samostatnou stranou a že sloučení tří socialistických stran nepřichází v úvahu. Na str. 98-99 Pavel Horák provádí pozoruhodně zralou reflexi teoretických diskusí o charakteru třetí republiky, snad bych k nim pouze poznamenal, že jim chybí právně historický rozměr, reprezentovaný např. v učebnicovém textu Václava Pavlíčka o ústavním vývoji v Československu. Velmi přesvědčivě je vylíčená situace po květnu 1945 a osobnostní předpoklady Laušmanovy, aby se stal jedním z nejpřednějších politiků sociální demokracie, zvláště zajímavé jsou pasáže o vztahu Laušmana ke znárodnění. Zároveň oceňuji, že Pavel Horák neváhal objasnit negativní rysy Laušmanovy cesty za kariérou, které se tak výrazně dotkly osudů jeho rodiny. I to svědčí pro to, že se autor do „svého“ Laušmana nekriticky nezamíloval. Po zvolení Laušmana do čela sociální demokracie, jehož okolnosti jsou rekonstruovány přesvědčivě, je zvláště důležitá otázka event. koordinovaného postupu nekomunistických politických stran na přelomu let 1947-1948. Dosud jediný známý případ kontaktů mezi Laušmanem a Zenklem z prosince 1947 diplomant uvádí, ale negativní nebo pozitivní odpověď na otázku, zda to byl kontakt jediný, je pro budoucí bádání stejně důležitá. K zpřesnění obrazu postojů sociální demokracie v únorové krizi roku 1948 rozhodně Horákova biografie přispěla, a stejně tak má co říci i k historiografickému obrazu formování poúnorového exilu. Ani v těchto pasážích však nejde o nekritické melodrama, ale střízlivou kritickou reflexi. Právě tím se nejvíc liší celkové pojetí politické biografie Laušmanovy od Pavla Horáka od hagiografického obrazu, který narýsoval ve své laušmanovské biografii historik J. Šolc. Pavel Horák se ostatně k Šolcově práci kriticky vymezuje a ve všem podstatném jsou jeho kritické výhrady oprávněné.

O doporučení Horákovy práce k obhajobě nemůže být pochyb, pramenným základem, i úrovní zpracování včetně nápadité stylistiky rozhodně přesahuje běžný standard a pro celkový badatelský přínos si nesporně zasluhuje, aby byla přijata jako práce rigorózní.

Praha, 29. dubna 2010

PhDr. Jan Gebhart, CSc.